

НАРОДНА БИБЛИОТЕКА УЖИЦЕ У СЛУЖБИ ПРОМОЦИЈЕ ЗАВИЧАЈА

САЖЕТАК | У раду је приказан део активности које се спроводе у Народној библиотеци Ужице у циљу промоције завичаја, локалне културне баштине и знаменитих личности ужичког краја. Народна библиотека Ужице организује две манифестације - Књижевни конкурс „Милутин Ускоковић” и „Одзиви Пауну”, како би сачувала успомену на значајне личности из свог краја, али уједно и допринела развоју културног туризма. Издавачка делатност ужичке библиотеке последњих година посвећена је завичајним ауторима што представља још један вид развоја културног туризма.

КЉУЧНЕ РЕЧИ | културни туризам, Народна библиотека Ужице, издавачка делатност, знамените личности ужичког краја, завичај

Културна баштина представља основу на којој је заснован идентитет једног народа. Поред организација чија је основна делатност туризам, велику улогу у промоцији културне баштине могу имати и библиотеке, али је њихова улога недовољно препозната и врло често занемарена, како од стручне јавности тако и од локалних организација које се баве туризмом.

Оно по чему се једна средина разликује од друге је култура народа, језик, историја, споменици, уметност, веровања, занати и све оне специфичности које не постоје нигде другде. Повезивањем свих ових специфичности у аутентичну туристичку понуду добија се културни туризам, који је изузетно важан за развој једног места, региона или земље. „Културни туризам је туризам мотивисан потребом да се посете она места с атрактивним културним и уметничким садржајима, било да се они односе на свакодневни живот локалне заједнице, било

на светковине, фестивале и друге уметничке и културне програме, било на културна добра и целине, како би се упознале, разумеле и поштовале различите локалне и регионалне културе.¹

Укључивање културе у туристичке садржаје један је од видова за брже развијање и покретање туризма у локалној заједници. Културни туризам омогућава да места која нису препозната као искључиво туристичка буду, захваљујући уметничким и културним потенцијалима, занимљива туристима. Туризам културне садржаје представља кроз своје промотивне материјале и на тај начин културна баштина постаје доступнија и видљивија². Ужице је на културној туристичкој мапи препознато кроз низ манифестација: Књижевни фестивал „На пола пута“, Југословенски позоришни фестивал „Без превода“, Међународни дечји фестивал фолклора „Лицидерско срце“, „Жестивал“ фестивал природе и традиције, али и музејску поставку „Ужичка република“, Белу цркву каранску, хидроцентралу на Ђетињи направљену по Теслиним принципима, Стари град из доба Николе Алтомановића, злакушку грнчарију, комплет лепињу и др.

Јавне библиотеке као установе културе у локалној заједници само су једна од карика која може значајно да допринесе побољшању и обогаћивању културне понуде једног места. Кроз своје културне програме (изложбе, предавања, књижевне вечери), издавачку делатност, презентацију дигиталних садржаја везаних за локалну културну баштину, библиотеке могу бити инспирација и подстицај за развој културног туризма. Један од важних потенцијала библиотека су и фондови завичајних одељења, где се прикупља и чува грађа која припада локалној, завичајној култури, тако да библиотеке представљају кључни ресурс где се могу пронаћи али и креирати бројни туристички производи и садржаји.

„Градови су мамци за писце и путописце; готово да нема писца који је одолео изазову градова, посебице оних о којима се много писало. Путници трагају за повијесним мјестима, желе видјети родну кућу или гроб неке славне личности, додирнути оно што су читали у књигама, разгледати знаменитости. Туристи фотографирају, а pjesници опијевају своје доживљаје градова. Град је вјечна инспирација, „вјечна садашњост“, како је говорио Јосиф Бродски задивљен Венецијом као умјетничким ремек-дјелом које би се могло надмашити само градом саграђеним у зраку.“³

¹ Весна Ђукић Дојчиновић, *Културни туризам* (Београд: Clío, 2005), 16.

² *Исто*, 10.

³ Impulsportal.net, преузето 30. 8. 2021, <https://impulsportal.net/index.php/kultura/knjizevnost/27502-mirko-kovac-pisac-i-grad>.

Веома је битно представити књижевнике и њихово ствааралаштво свима онима који долазе у град, али и онима који живе у њему. Ужице је родни град неколико великих књижевника: Милутина Ускоковића (1884-1915), Љубомира Стојановића (1860-1930), Љубомира Симовића (1935-), Стива Тешића (1942-1996), Пауна Петронијевића (1936-1962), Радомира Андрића (1944-), Нађе Тешић (1939-2014), Маге Магазиновић (1882-1968), а Ужичанином себе сматра и Светислав Басара (1953-), који је добар део живота провео у граду на Бетињи.

Негујући успомену на своје завичајне писце, Библиотека је организатор Књижевног конкурса „Милутин Ускоковић” и манифестације „Одзиви Пауну”. Награда „Милутин Ускоковић” додељује се сваке године за најбољу необјављену приповетку написану на српском језику. Установљена је 1993. године одлуком редакције часописа „Међај” и Културно-просветне заједнице у Ужицу, а од 2003. године Награду додељује Народна библиотека Ужице. На конкурс, поред аутора из Србије, увек учествују аутори са бивших југословенских простора и из дијаспоре. Међу ауторима награђених и похваљених радова налазе се многа значајна имена домаће књижевности: Владан Матијевић, Љубица Арсић, Петар Арбутина, Сретен Угричић, Марина Костић, Ранко Рисојевић, Зоран Богнар, Звонка Газивода, Дејан Алексић.⁴ Један од видова културног туризма је и организација овог конкурса, јер се његовом реализацијом промовише град, културна баштина, али и завичајни писац, Милутин Ускоковић.

Од 1977. године манифестацију „Одзиви Пауну” организује Народна библиотека Ужице. Ова манифестација посвећена је песнику Пауну Петронијевићу (1936-1962). Сваке године у селу Рибашевина, родном месту песника, окупљају се књижевни ствараоци из Златиборског округа где се, уз пригодан културно-уметнички програм, додељује Награда за најбољу објављену збирку песама у претходној години аутора из Златиборског округа.

Завичај је врло често мотив у делима писаца. „Завичај је мој најприкладнији материјал, који најбоље разумем, којим најбоље владам, и којим се најбоље изражавам”, речи су Љубомира Симовића, најпознатијег ужичког књижевника и академика.⁵ Велики број дела из књижевног опуса Љубомира Симовића односи се на Ужице и на његову животну и историјску судбину. То су првенствено роман-хроника „Ужице са вранама”, књига „Ковачница на Чаковини”, збирке песама: „Видик на две воде”, „Источнице”, „Горњи град”, „Игла и конач” као и драма „Путујуће

⁴ Народна библиотека Ужице, преузето 7. 9. 2021, <https://www.biblioteka-uzice.rs/konkurs-milutin-uskokovic/>.

⁵ *Песничке веришкале Љубомира Симовића*, (Београд: Институт за књижевност и уметност; Учитељски факултет; Трбиње: Дучићеве вечери поезије, 2011), 50.

позориште Шопаловић". Овом опусу припада и „Трагање за Кондером“, избор из поезије са мотивима из ужичког краја где су обједињене песме из збирки: „Видик на две воде“, „Игла и конац“ и „Источнице“ и песма „Десет обраћања *Богородици Тројеручици Хиландарској*“, који је издала Народна библиотека Ужице 2020. године, и као монографску публикацију и као тематски број часописа „Међај“.

Како би промовисала своје завичајне ауторе, Народна библиотека Ужице добар део своје издавачке делатности посветила је управо завичајним ауторима у циљу промовисања културне баштине, али и као допринос развоју културног туризма. У ту сврху 2020. године штампано је и фототипско издање докторске дисертације Милана Кашанина „Бела црква каранска: њена историја, архитектура и живопис“ из 1928. године. Бела Црква каранска налази у селу Каран код Ужица. Цркву је саградио жупан Петар Брајан око 1340. године. Проглашена је за непокретно културно добро од великог значаја. Сматра се јединим преживелим средњовековним спомеником у ужичком крају, а међу фрескама се посебно истиче Богородица Тројеручица.

Од 1981. године Народна библиотека Ужице издаје часопис „Међај“. Најновији период у историји „Међаја“ обележили су тематски бројеви везани за завичајно стваралаштво. Тематски број часописа „Међај“ 104/105/106 из 2018. године изашао је под називом „Небески кључеви“ и представља избор из песништва ужичког краја од 13. до 21. века и на најбољи начин промовише поезију аутора са ужичких простора. Овако конципирана дела тематски везана за поднебље, акценат првенствено стављају на одређени крај па тек онда на ауторе. Након овог издања, у 2020. години, штампана је и књижевна биографија града „Ужице више од свега што је било“. У овој публикацији читалац ће наићи на песме, есеје, репортаже и путописе који представљају живу слику града на Ђетињи. Књижевно путовање кроз Ужице почиње са Љубомиром Симовићем, који нас води кроз „најстарију историју онога што је некад постојало на терену данашњег Ужица“, о медвеђим костима, каменим секирама и коштаним иглама и удицама. Путовање се наставља са Светиславом Басаром, а о Ужицу пишу још и Славомир Настасијевић, о Ужичанима Турцима и Ужичанима Србима приповеда Милан Ђ. Милићевић, а три камене ћуприје, које нису сачуване, описује Миладин Т. Радовић. На овом књижевном путовању кроз Ужице воде нас и Максим Евгеновић, Јоаким Вујић, Сигмунд фон Хердер, Феликс Каниц, Евлија Челеби, Раде Драинац, Александар Дероко, Љубивоје Ршумовић, Радован Поповић као и многи други аутори.⁶

Један од озбиљних ресурса у промоцији локалне културе су изложбе. Оне

⁶ Народна библиотека Ужице, преузето 15. 9. 2021, <https://www.biblioteka-uzice.rs/2020/12/23/>

представљају посебан облик садржаја путем кога библиотеке могу остварити образовну, али и промотивну функцију. Поводом јубилеја - 160 година од оснивања Народне библиотеке Ужице приређена је изложба посвећена Стојану Стиву Тешићу, рођеном Ужичанину, добитнику престижне награде Оскар за најбољи оригинални сценарио 1980. године за филм „Четири мангупа“ (Breaking Away). Изложба је пробудила велико интересовање не само локалне већ и шире културне јавности, РТС је снимила прилог за емисију „Око“ у Ужицу о Стиву Тешићу, а рад на изложби иницирао је и прво објављивање Тешићевог романа „Кару“ на српском језику 2017. године. Поред Стива Тешића, важна личност за ужичку културу је и Нађа Тешић, његова рођена сестра. „Службени гласник“ 2012. године објавио је мемоарску прозу Нађе Тешић „Умрети у Чикагу“, а у Народној библиотеци Ужице 2019. године приређена је изложба посвећена овој значајној личности и објављен тематски број „Међаја“. Квалитетни културни програми, првенствено књижевне вечери могу бити повод да туристи из околних места посећују град и библиотеку.

Институције културе, библиотеке, архиви и музеји, поседују легате или више библиотека целина које су најчешће поклон великана наше културе будућим генерацијама. „Библиотека целина - посебна библиотека - corpus separatum је откупљена, поклоњена или тестаментарно заавештана лична библиотека. Чува се као целина због своје културне, научне и историјске вредности, или због значаја и угледа личности која је библиотеку формирала и поседовала.“⁷ У Народној библиотеци Ужице чувају се поклон-збирке Милоша Б. Јанковића, Митра П. Митровића, Живана Л. Ђирића, Драгутина М. Прљевића. Најзначајнија је збирка књига са посветама аутора Радовану Поповићу (1938-), новинару, књижевнику и публицисти, летописцу, хроничару, библиографу и приређивачу, једном од најзначајнијих биографа српске књижевности пореклом из ужичког краја. Ова збирка од 1800 књига заузима посебно место у Читалишту Народне библиотеке и изазива велико интересовање посетилаца Библиотеке, а самим тим и туриста који долазе у град.

Сарадња између библиотека и локалних туристичких организација изузетно је значајна. Један од начина који би ову сарадњу додатно унапредио је потенцијал сувенира. Сувенири су предмети који нас подсећају на одређене дестинације, људе, догађаје и врло често имају велику важност за појединца. Библиотечки сувенири са мотивима завичајног књижног фонда, разгледнице,

novi-medjaj-uzice-u-stihu-i-prozi/.

⁷ Светлана Мирчов „Библиотеке целине и библиотеке легати“, *Гласник Народне библиотеке Србије* год. 6, бр. 1 (2004): 11.

географске карте, плакати могу значајно обогатити туристичку понуду. Ако уз то додамо и могућности савремених модерних технологија, библиотеке могу значајно унапредити своју улогу у културном туризму.⁸ Народна библиотека Ужице има развијену сарадњу са Туристичком организацијом Ужице. У објектима којима руководи ова туристичка организација туристи могу да купе нека од издања Библиотеке, што представља уједно и промоцију рада Народне библиотеке Ужице, али и самог ужичког краја.

Стратегија развоја туризма РС за период 2016-2025. године велику пажњу поклања управо култури и културном наслеђу Републике Србије. Ова Стратегија предвиђа „пораст посета најзначајнијим сегментима покретног (музеји, библиотеке, архиви, галерије), непокретног (археолошки локалитети, урбана језгра, заштићене просторне културно-историјске целине, споменици народног грађевинарства, фортификације, бојишта, стратишта) и нематеријалног (слава, Ђурђевдан; Музеј на отвореном „Старо село – Сирогојно“) културног наслеђа“ и „раст броја групних посета на местима значајних прослава и догађаја“.⁹

Библиотеке поседују потенцијале који се могу искористити у туристичке сврхе и у будућности могу још пуно тога да ураде како би побољшале своју улогу у овом сегменту. Потребно је размотрити пре свега културне потребе потенцијалног туристе, развити стратегију развоја културног туризма у библиотекама, побољшати маркетинг итд. На развој културног туризма могу утицати: интернет презентације садржаја које нуди библиотека, виртуелне шетње кроз фондове, видео-записи о установи и знаменитостима у граду. Озбиљан ресурс у развоју културног туризма може бити и дигитализација као начин заштите али и презентације културне баштине.

ЛИТЕРАТУРА И ИЗВОРИ

Вукчевић, Ј. М., и Д. Д. Антић. „Установе културе као носиоци развоја националног идентитета и културног туризма“. *Зборник радова Филозофској факултету у Приштини* 51, 1 (2021): 237-261.

Ђукић Дојчиновић, Весна. *Културни туризам*. Београд: Слио, 2005.

⁸ Ivo i Ksenija Tokić. „Uloga knjižnica kao komunikacijskog resursa održivog turizma“, *Suvremene teme* 11, br. 1 (2020): 76. <https://doi.org/10.46917/st.11.1.4>.

⁹ Ј. М. Вукчевић и Д. Д. Антић. „Установе културе као носиоци развоја националног идентитета и културног туризма“, *Зборник радова Филозофској факултету у Приштини* 51, 1 (2021): 239.

Impulsportal.net. Pristup 30. 8. 2021. <https://impulsportal.net/index.php/kultura/knjizevnost/27502-mirko-kovac-pisac-i-grad>.

Мирчов Светлана. „Библиотеке целине и библиотеке легати“. *Гласник Народне библиотеке Србије* год. 6, бр. 1 (2004): 11 -16.

Народна библиотека Ужице. Преузето 7. 9. 2021. <https://www.biblioteka-uzice.rs/konkurs-milutin-uskokovic/>.

Народна библиотека Ужице. Преузето 15. 9. 2021. <https://www.biblioteka-uzice.rs/2020/12/23/novi-medjaj-uzice-u-stihu-i-prozi/>.

Песничке вершике Лубомира Симовића. Београд: Институт за књижевност и уметност; Учитељски факултет; Требиње: Дучићеве вечери поезије, 2011.

Tokić, Ivo i Ksenija Tokić. "Uloga knjižnica kao komunikacijskog resursa održivog turizma." *Suvremene teme* 11, br. 1 (2020): 69-79. <https://doi.org/10.46917/st.11.1.4>.

DUŠICA MURIĆ
The Public Library of Užice
direktornbu@gmail.com

THE PUBLIC LIBRARY UŽICE IN THE ROLE OF HOMELAND PROMOTION

SUMMARY | The paper presents a part of the activities that are organized in the Public Library of Užice in order to promote the homeland, local cultural heritage and famous people of the Užice region. The Public Library of Užice organizes two events: the literary competition "Milutin Uskokovic" and "Responses Paunu" in order to preserve the memory of important personalities from its region, but also to contribute to the development of cultural tourism. The publishing activity of the Užice library in recent years has been dedicated to native authors, which is another type of development of cultural tourism.

KEY WORDS | cultural tourism, Public Library of Užice, publishing, famous personalities of the Užice region, homeland

ДУШИЦА МУРИЧ
Народная библиотека, Ужице
direktornbu@gmail.com

НАРОДНАЯ БИБЛИОТЕКА УЖИЦЕ В СЛУЖБЕ ПРОМОЦИИ РОДНОГО КРАЯ

РЕЗЮМЕ | В докладе представлены отдельные мероприятия, которые организует Народная библиотека Ужице с целью популяризации родного края, краеведческого наследия и знаменитых людей Ужицкого региона. Народная библиотека Ужице вносит свой вклад в развитие культурного туризма, организуя два мероприятия: литературный конкурс "Милутин Ускокович" и "Отклики Павлину", чтобы сохранить память о выдающихся личностях своего региона. В последние годы издательская деятельность библиотеки Ужице посвящена отечественным авторам, что является еще одним направлением в развитии культурного туризма.

КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА | культурный туризм, Народная библиотека Ужице, издательство, выдающиеся личности Ужицкого края, родина

